

El Lliure, pendent del conveni entre institucions

Esbotzant la porta del palau promès

Dissabte passat, el Teatre Lliure estrenava el muntatge de Lluís Pasqual *Roberto Zucco* al Palau de l'Agricultura. Amb aquesta ocupació –Pasqual deia que cadascú celebra la Diada a la seva manera– el Lliure reivindicava el seu Teatre amb teatre.

A l'estiu del 1976 una colla de gent de teatre entraven a l'edifici de la Cooperativa La Lleialtat del carrer del Montseny (barri de Gràcia, Barcelona). A les fotos de l'època, petites, en blanc i negre, s'hi reconeixen, una mica més joves, bruts i plens de pols, els membres fundadors del Teatre Lliure. Pinzells a la mà, traginant runa, traient escombraries, fent de fusters o lampistes, ocupaven un local que, si bé tenia un escenari, no era pas un teatre.

Dissabte passat estrenava al Palau de l'Agricultura el muntatge *Roberto Zucco* de Bernard-Maria Koltès sota la direcció de Lluís Pasqual. L'obra s'escenificava en un espai brut, mig abandonat i que encara no és un teatre. Però, després d'una neteja i condicionament d'urgència, el públic estava segur que veia teatre.

Arribar a un espai i transformar-lo en teatre. Això només ho pot fer qui, en definitiva, duu el teatre dins.

LA CREACIÓ DEL MODEL

A mitjan 1976, i després de mesos d'indecisions, Fabià Puigserver aconseguia d'entabonar el president de la cooperativa

Fabià Puigserver a la Lleialtat, el 1976.

ARXIU

tèxtil la Lleialtat, Joaquim Gubern, perquè arrendés el seu local de Gràcia a una incipient companyia teatral. La proposta d'aquells eixelebrats que volien fer teatre l'espantava, però encara l'espantava més la idea d'haver de dissoldre la cooperativa.

Puigserver comptava, per fi, amb un espai on posar en solfa una obsessió: ajudar a normalitzar la professió al país.

Ara li calia gent. I va començar a bus-

car-ne. Al cap d'un temps, havia convingut Carlota Soldevila –filla de Carles Soldevila–, provinent de l'extingida Agrupació Dramàtica de Barcelona, i també Lluís Pasqual, que havia muntat *La Setmana Tràgica* amb Fabià mateix al Poblenou. Pasqual i Puigserver van sintonitzar de seguida en la idea que calia inventar un teatre sòlid i estable. Pere Planella els coneixia tots tres de l'Institut del Teatre i s'hi va afegir.

Cronologia

1976. Fundació del Teatre Lliure a la seu de la Cooperativa La Lleialtat al barri de Gràcia de Barcelona.

La Cooperativa del Teatre Lliure comença a funcionar encarregant-se de construir ella mateixa el teatre. Després s'estableixen les tasques dins l'es-

Carlota Soldevila i Pere Planella en plena feina.

tructura d'una companyia teatral. Són directores Fabià Puigserver, Lluís Pasqual i Pere Planella. Actors, Muntza Alcaniz, Imma Colomer, Joan Ferrer, Lluís Homar, Quim Lecina, Anna Lizaran, Josep Minguell, Domènec Reixach, Fermí Reixach,

Antoni Sevilla i Carlota Soldevila. Tècnics: Xavier Clot, Joan Ponce, Ros Ribas i Cesc Espluga.

L'1 de desembre de 1976 el Teatre Lliure es dona a conèixer amb *Camí de nit*, un espectacle sobre Josep Barceló i el bienni progressista (1854-56).

Un cop plegats, els quatre fundadors, van decidir d'adoptar la forma de cooperativa per tirar endavant. De seguida s'hi van afegir Pep Muntanyès, Lluís Homar, Domènec Reixach, Fermí Reixach, Anna Lizaran, Muntsa Alcaniz, Imma Colomer, Antoni Sevilla, Joan Ferrer i Josep Min-guells.

L'objectiu era de fer un teatre català de repertori –no de creació com el dels Comediants o els Joglars–, estable i que fos també centre de producció. Això volia dir mitjans de treball propis, amb tallers de fusteria, pintura, electricitat..., per tal de tenir un control total dels muntatges,

cenografia adquiria una funció fonamental en la relació entre l'espai, l'actor i el públic. L'acció no transcorria en un escenari clàssic, a la italiana, ans se situava al centre de l'espai. El públic, assegut al voltant de l'espai escènic, tenia els actors a dues passes, els podia sentir respirar. S'utilitzava, doncs, el primer pla en teatre.

EL LENT PÒSIT DE L'ÈXIT

Bertolt Brecht, Arthur Schnitzler, Georg Büchner i finalment, Shakespeare, Henrik Ibsen. A partir dels textos teatrals de

com aquesta, Flotats potser no s'hauria plantejat de tornar a Catalunya i, per tant, no s'hauria embrancat en el projecte del Teatre Nacional de Catalunya.

Amb uns resultats com els de l'*Eduard II*, el Lliure es veia amb cor de començar a fer coses noves. Així, al mateix 1978 presenta *Amb vidres a la sang*, un muntatge fet amb textos de Miquel Martí i Pol i, al 1979, un repte totalment diferent, *La bella Helena*, de Hacks/Offenbach. L'espectacle culminant d'aquesta progressió és, sens dubte, *Operació Ubú* (1981), tant pel fet de ser la primera obra que dirigia un director de fora del Lliure (Albert Boadella) com per la polèmica que va desfermar. L'obra va aconseguir d'enfurismar les estances més altes del Palau de la Generalitat pel paral·lelisme evident que el personatge tenia amb Jordi Pujol. L'obra explicava la història d'un cap de govern que se sotmet a una teràpia psico-teatral per tractar-se uns tics facials. A través de la màscara d'Ubú, el polític desplega el seu desig de poder que el duu a coronar-se rei, papa i finalment, déu.

El següent muntatge, *Fulgor i mort de Joaquín Murieta* va ser també un espectacle polèmic, per tal com el Lliure "va gosar" traduir al català Pablo Neruda. A banda el rigor i la professionalitat, el Lliure, doncs, adoptava una personalitat pròpia en l'esfera pública del país. Esdevenia punt de referència.

AL LLIURE, NO S'HI CAP

Els rècords artístics anaven caient l'un darrere l'altre. Però el teatre tenia altres reptes i sobretot, un seguit de necessitats que cada cop costava més de no afrontar.

Al 1984, la Generalitat, la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament de la ciutat van signar amb el Lliure el primer conveni de suport econòmic a llarg termini. Aquesta signatura era, de fet, el reconeixement de les institucions a l'aportació

Pasqual entre les runes actuals del Palau de l'Agricultura.

EVA ORTI

de l'estètica a l'economia. Amb més entusiasme que no pas mitjans, l'1 de desembre de 1976, el Lliure presentava el seu primer espectacle, *Camí de nit 1854-56*, un muntatge fruit del tàndem Pasqual-Puigserver, que actuava per segon cop.

Amb *Camí de nit* s'assentaven les bases d'un estil teatral que s'ha anat fent inconfusible. Les claus d'aquest estil s'endevinen ja en aquest muntatge, en què l'es-

màxima solidesa i del seu mètode rigorós i apassionat el Lliure es forjara el seu pòsit d'èxits i a la vegada contribuïa a donar prestigi al teatre català. Un prestigi que, per exemple, va fer de coixí a la presentació de Josep M. Flotats a Catalunya, després dels seus primers anys a la Comédie Française. Al 1978 el Lliure presentava *La vida del rei Eduard II d'Anglaterra*, un muntatge dirigit per Pasqual i protagonitzat per Flotats. Sense una presentació

Camí de nit, estrenat el desembre del 1976.

1977. Un any després de la seva fundació, el Lliure s'enfronta amb el seu primer Shakespeare, *Titus Andrònic*. El protagonista és Fermí Reixach.

1978. Josep Maria Flotats protagonitza *Eduard II d'Anglaterra* en una actuació

Titus Andrònic, 1977.

del Lliure a la cultura i al teatre català. Però no n'hi havia prou.

Totes les necessitats van confluïr en la idea de dotar el Lliure d'una forma que assegurés el seu futur de manera definitiva. Així, al 1986 el Lliure presentava el seu projecte d'esdevenir teatre públic, és a dir, un teatre que rep el suport de les institucions, però independent quant a gestió i decisions artístiques.

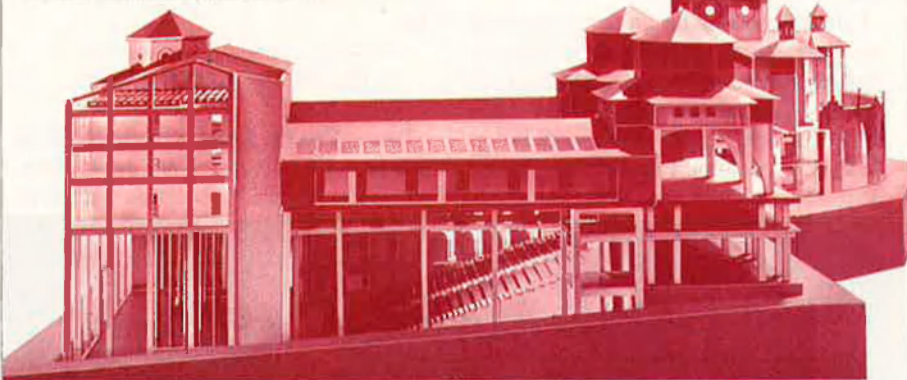
Aquell mateix any 1986, la fórmula legal adoptada és la Fundació, i són convidades a ser-ne patrons un seguit de personalitats del món de la cultura, ensems amb les institucions.

Ara, a banda la forma legal, hi havia la forma física del teatre. Al 1988 el Lliure presentava un projecte arquitectònic de remodelació de la plaça de bous de les Arenes.

Aquell mateix any l'Ajuntament anunciava que, per causa dels retocs en vistes als Jocs, la plaça de les Arenes havia de ser demolida. Allò era el final del projecte del Lliure. Però la companyia va anunciar que, malgrat tot, el projecte d'un nou teatre continuava vigent.

El Palau de l'Agricultura com a futura seu del Lliure va començar a sonar a final del 88. Però la difícil situació econòmica que el Lliure afrontava l'any 89 va fer que el problema econòmic passés a primer pla.

Pel gener del 1989, Fabià Puigserver anunciava la suspensió de les activitats del Lliure i l'ajornament de l'estrena de *Les noces de Fígaro* per la greu situació

Projecte de rehabilitació del Palau de l'Agricultura.

ARXIU

ROBERTO ZUCCO
BERNARD-MARIE KOLTÉS

Programa de l'obra
Roberto Zucco.

d'ofec econòmic del teatre. Els problemes venien de manca de liquiditat, deguda al fet que les institucions no efectuaven el pagament de les subvencions.

La pressió exercida per Puigserver va aconseguir que, finalment, al febrer del 89, la Generalitat accedís a pagar els 104 milions que el teatre havia sol·licitat. A més, la Generalitat anunciava la seva incorporació a la Fundació pública. Dies abans, l'Ajuntament i la Diputació havien acceptat de fer-hi aportacions per valor de 31 i 26 milions respectivament.

Però l'estira-i-arrotonsa amb les institucions havia, tot just, començat. La futura seu del Lliure continuava sent una incògnita.

EL PALAU JA ÉS NOSTRE!

Per l'octubre del 1990 l'Ajuntament cedia el Palau de l'Agricultura al Lliure, en un acte simbòlic de lliurament de claus de l'alcalde Maragall, el qual va aprofitar

l'acte per dir una frase que no va sorprendre: "El nou Lliure, juntament amb el Mercat de les Flors, constituirà un pol teatral important i diria que imbatible davant el duet format per l'Auditori i el Teatre Nacional". Tot i tractar-se d'una frase, l'alcalde donava a entendre la rivalitat entre Ajuntament i Generalitat per capitalitzar els dos grans projectes teatrals en marxa, el Lliure i el TNC. Però així com el TNC era, per la seva creació, un teatre oficial, d'una sola institució, el Lliure havia decidit ser de tothom i de ningú alhora. El TNC podria tenir moltes dificultats, però només amb una sola administració. El Lliure havia d'aconseguir que tres institucions diferents es possessin d'acord.

LA DESAPARICIÓ DE PUIGSERVER

A l'abril del 1991, un Fabià ja malalt que desafiava tots els pronòstics dels metges, presentava públicament la maqueta del projecte de Manuel Núñez (au-

Eduard II d'Anglaterra, 1978.

premonitòria del seu retorn a Catalunya.

1979. El Lliure presenta *La bella Helena*, el seu primer musical clàssic.

1981. El muntatge d'*Operació Ubú*, dirigit per Boadella, esdevé polèmic per la sàtira evident envers la figura de Jordi Pujol.

La bella Helena, 1973.

1983. Lluís Pasqual se'n va al Centro Dramático Nacional.

1984. EL Lliure estrena *La flauta màgica*. Puigserver, amb el muntatge d'una òpera força al màxim la potencialitat del Lliure.

1986. El Lliure presenta el projecte de

tor també de Les Arenes) i d'ell mateix per a la remodelació del Palau de l'Agricultura. En la presentació, anunciava que el Lliure podria iniciar la seva primera temporada al Palau al 1993.

La desaparició de Fabià Puigserver (juliol del 91), va trasbalsar totalment l'estructura del teatre i tots els qui en formaven part. La mort de Puigserver significava un escull més en el projecte futur del Lliure i un llast dolorós per a tota la companyia.

Al setembre d'aquell any, el Ministeri de Cultura va anunciar la seva entrada a la Fundació. Totes les institucions presents a la Fundació prometien la signatura d'un conveni per a finançar les obres al Palau, al maig del 92. Però els Jocs eren massa a prop.

L'ÚLTIM CAPÍTOL?

La retallada de la despesa pública després dels Jocs i l'Expo era una altra frenada a la consecució del projecte del Lliure. El conveni continuava sense signar. I el Lliure es resignava al retard de l'inici de les obres. A la tardor del 1992 Lluís Homar es feia càrrec de la direcció artística del teatre perquè Lluís Pasqual continuava dedicat a la seva feina de l'Odéon de París.

Al mes de desembre del 92, les quatre institucions implicades en la Fundació ratificaven la seva voluntat política d'assumir la construcció del nou teatre Lliure. La reunió havia estat convocada per l'Ajuntament a fi de clarificar la seva posició en la Fundació, després de la mala maror creada per l'informe Bohigas. El regidor de Cultura de l'Ajuntament deia, entre altres coses, que l'Ajuntament ja hi havia col·laborat prou cedint el Palau de l'Agricultura.

La signatura del conveni, prevista per al febrer d'enguany, va ser ajornada. La cita següent era per al 4 de juny, dos dies

Dalt, *Les noces de Figaro*, 1989. Baix, *El balcó*, 1980.

ARXIU

abans de les eleccions. Aquesta circumstància va fer que la Generalitat es negués a assistir a la signatura del conveni, perquè considerava que la presència de dos ministres socialistes (Solé Tura i Borrell) donava a l'acte un to electoralista.

Al mes d'agost, enmig de la calor, la gent del Lliure, a més de cansada i dece-

amb la possible data d'inauguració de la primera temporada oficial del Lliure al Palau de l'Agricultura remodelat. Quin teatre veurem aleshores, qui el dirigirà, quins actors el faran i quin públic omplirà les 800 butaques del teatre són, ara com ara, una incògnita.

Xènia Bussé

Projecte arquitectònic de Les Arenes, del 1988.

remodelació de Les Arenes com a paradigma de teatre nou. Es crea la Fundació i el Lliure entra a formar part de la Unió dels Teatres d'Europa. Lluís Pasqual marxa a l'Odéon de París.

1989. El Lliure suspèn activitats per

Fabià Puigserver.

problemes econòmics.

1991. Mor Fabià Puigserver. Es forma una direcció col·legiada del teatre.

1992. Lluís Homar es converteix en el director artístic.

1993. Ocupació del Palau de l'Agricultura per presentar l'obra *Roberto Zucco*.